

Retvisende sprogbrug og afhængighed af retorik

Det er ikke ligegyldigt hvad vi kalder tingene. Ord og handling skal passe sammen

AF JAKOB MAY

Der er mange ord og begreber ude at gå, når det drejer sig om feltet stofmisbrug, hjemløse m.v.: Bare det at finde ud af om det hedder stofmisbrug eller stofbrug er i sig selv en øvelse. Det kan også være noget af en udfordring at skelne mellem, hvad et forsorgshjem er til forskel fra en § 94 boform.

Man kan have to indstillinger til alt det her med ordene og begreberne. Den ene er, at det ikke betyder alverden, hvad vi kalder tingene. Det er hip som hap. Hvad der sker i virkeligheden er det, som tæller – ikke benævnelsen. Man kan også tillægge begreberne stor og afgørende betydning, sådan at forstå at de både kan være vigtige arbejds- og tænkeredskaber, og også at inadækvat og uklar begrebsbrug kan have u hensigtsmæssige konsekvenser. Jeg hælder meget til den sidste opfattelse af sprogets vigtighed, og jeg synes, at der er meget at rette op på.

Tag begreberne *stofmisbrug* og *stofbrug*. Prøv at kikke på ordene. Hvis der er et stofmisbrug, må der nødvendigvis også være et brug at stille det overfor. Og hvis vi konstaterer misbruget, skal vi samtidig definere overgangen mellem bruget og misbruget for at finde ud af, hvornår vi skal stille med en behandlingsindsats, og hvornår vi ikke skal. Der er vel ingen grund til at behandle på stofbrugere, lige så lidt som der er

grund til at behandle på madbrugere?

I forbindelse med den kommende strukturereform kunne det også være hensigtsmæssigt at se lidt på den sprogbrug, der benyttes i visse hjørner af den sociale sektor. Eksemplerne i det følgende er hentet fra min egen virkelighed, idet jeg er

forstander på en § 94 boform i Århus Amt, der hedder Århus Amts Forsorgshjem, Østervang.

Ordet 'forstander': Overvej signalværdien af det ord. Lugter det ikke i betænkelig grad af Ib Schønberg og Paul Sabroe? Jeg er ikke glad ved ordet forstander, men det hedder min stilling nu engang...

Ordet *'forsorgshjem'*. Forsorg er noget, man er under, og hjem er noget, man er anbragt i. Med dette ord bevæger vi os over i kategorien drengehjem, soldaterhjem, tugt-, rasp- og forbedringshus m.v. Ordet *'forsorgshjem'* indeholder hentydninger til såvel passivitet som en patriarkalsk styreform: Når du er hjemme, skal farmand nok fortælle dig, hvad der er godt, og hvad der er skidt. Og lytter du ikke, har vi altid en sanktion, vi kan trække ned over dine store, røde ører. Forsorgshjem giver også associationer i retning af brunkål, gule ærter, næstekærlighed, omsorg og mælkekur. *'Forsorgshjem'* er en betegnelse, som slet ikke dækker i 2005, og som ligger meget langt fra den virkelighed og den udvikling, der er i gang på § 94 boformerne.

Hvilket bringer os til ordet *'boform'*. Hvad er det for en fisk? Siden servicelovens ikrafttræden 1.7. 1998 har mantraet på området været, at institutionsbegrebet er ophævet, og boformerne indført i stedet. Der er blot ingen, der har defineret nærmere, hvad det præcis var, som blev ophævet, og hvad boformerne repræsenterer i den forbindelse. Og det er svært at blive klog på.

Ser vi på den formelle politiske organisering af boformerne, finder vi SBS § 94 (Sammenslutningen af Boformer under Servicelovens § 94), en opdeling i karteller bestående af til dels gamle betegnelser - nemlig henholdsvis krisecentre, forsorgshjem, herberger og pensionater. Ser vi på den lovgivningsmæssige side, herunder vejledninger, opererer disse også med samme *'gammelkendte'* begreber og understøtter dermed, at historiens hjul både retorisk og indholdsmæssigt drejes tilbage.

Så dét, der er sket, er følgende: Institutionsbegrebet er ophævet som begreb, medens de oprindelige betegnelser, der i høj grad er både misvisende og stigmatiserende, lever videre i bedste velgående - oven i købet i formelle sammenhænge som

lovtekster og organisationer. På den baggrund vil jeg mene, at boformsbegrebet ikke har noget veldefineret indhold, hvilket i bedste fald lægger op til en gætteleg om, hvad forskellen er på en institution og en boform. Hele området kunne trænge til en retskrivningsreform!

I stedet for at være *forstander på Forsorgshjemmet Østervang* synes jeg eksempelvis, at det ville være mere retvisende at være leder af Århus Amts Botræningscenter Syd, en specialenhed, der på højt fagligt niveau løser forskellige opgaver som modtagelse, udredning og afklaring, målrettet identifikation af trænings- og støttebehov samt udformning af specialtilbud og ydelse af specialkompetencer til vores beboere.

Signalværdien af en sådan retskrivningsreform ville være uvurderlig. På et herberg, et forsorgshjem eller et pensionat kan man forholde sig passivt til sig selv og sin situation, forvente en vis service og i øvrigt have fri ret til at brokke sig over kantinens mad. I en mere veldefineret boform, hvor ydelsen er bostøtte og botræning, skal det enkelte individ - støttet af medarbejderen - forholde sig til sig selv, egne evner og muligheder, og der skal etableres relevante og adækvate faglige tilbud til dem, der søger støtte og træning på boformerne.

Fra at *arbejde for* og at *løse problemer for* har arbejdsmetoden flyttet sig til at *arbejde sammen med*, at *undersøge sammen med* og at sikre en hensigtsmæssig indsats *sammen med og ikke for beboeren*. Paradigmet har forandret sig, og det burde også afspejle sig i vores sprogbrug. Kritikere af mine overvejelser vil selvfølgelig sige, at så længe indholdet er i orden, så er det ligeegyldigt, hvad vi kalder tingene. Som det fremgår, er jeg stærkt uenig i dette. Ord og handling skal passe sammen. Hvis noget hedder noget andet, end det man faktisk møder, så er det en belastning. Hvis navnet og ord lægger op til ting, som ikke er tilfældet, eller

som kan misforstås, så er det ikke hensigtsmæssigt.

For mig at se er alle parter forforståelse af, hvad man har med at gøre, afhængig af retorikken, og medarbejdernes og beboernes forståelse af de tilbud, vi både giver og modtager, er også dybt afhængig af den retorik, der er knyttet til tilbuddet.

Det vil være hensigtsmæssigt, hvis vi i Danmark kunne begynde at bevæge os i samme retoriske retning. Sagt lidt polemisk tvivler jeg på, at ret mange behandlere, der arbejder tæt sammen til daglig, taler det samme kodesprog, og hvis de gør, er det et kodesprog, der er ukendt for den omverden, indsatsen nødvendigvis skal hænge sammen med. Værst er det dog, når behandlere i egen selvforståelse har det sprogbrug, brugerne har. Efter min opfattelse er det nemlig brugerne, der i den sammenhæng bliver de mest forvirrede, fordi de brugere, jeg har mødt, har brug for at definere sig konkret i forhold til noget eller i forhold til nogen, og hvis deres miljø eller retorik flytter med ind i behandlingen, er behandlingen ikke et adækvat modsvar i forhold til den sociale situation, de selv står i.

Sagt med andre ord: Hele opgaven er at sætte reflekstankegange og selvfølghederne under pres ved at stille fornuftige og begavede spørgsmål, både til det vi laver, til dem vi laver det sammen med, til de brugere der gerne skulle have glæde af indsatsen, og til hvad vi kalder tingene og hvorfor. ■